

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

SLOVENSKA A JEHO REGIÓNOV

KONFEDERÁCIA ODBOROVÝCH ZVÄZOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY – KOZ SR

KLIENTSKE
CENTRUM
ODBOROV

Text neprešiel odbornou jazykovou korektúrou.

Autor a odborná garancia:
Ing. Anton Marcinčin, Ph.D.

Marec 2024

Ilustračná fotografia je licencovaná fotografia od globálnej siete tvorcov Pexels.

ÚVOD

Podľa prognózy štatistického úradu Európskej komisie sa počet obyvateľov Slovenska zníži z 5,5 milióna osôb v roku 2025 o necelých stopäťdesiatpäťtisíc v roku 2040 a ďalších stošesťdesiatpäťtisíc osôb v roku 2050. O pätnásť rokov tak má byť naša populácia menšia o 3 percentá, čo sa zdá byť pomerne malá a zanedbateľná zmena. Zmena však naberie na rýchlosti a o dvadsaťpäť rokov sa veľkosť našej populácie zníži až o šesť percent. Toto číslo v sebe zároveň skrýva veľké rozdiely vo vekovej a regionálnej štruktúre, na ktoré by sa mala spoločnosť pripraviť. Zároveň je dobré analyzovať prebiehajúce demografické zmeny aj zo širšej, európskej perspektívy.

Najnovšia demografická projekcia Eurostatu na regionálnej úrovni bola publikovaná v rokoch 2020 - 2021 a aktualizovaná v roku 2022 (EUROSTAT, 2024). Obsahuje údaje pre roky 2019 až 2100. Naše výpočty z tejto databázy vedú k záverom porovnateľným so závermi Šprocha a kol. (2019), ktorých projekcia je však na kratšie obdobie rokov 2018 až 2040.

ZMENA VEKOVEJ ŠTRUKTÚRY

Populácia v aktívnom (produktívnom) veku 15 až 64 rokov sa v priebehu pätnástich rokov zníži o 260 tisíc a v priebehu ďalších desiatich rokov o 375 tisíc osôb. Za dvadsaťpäť rokov tak ubudne 635 tisíc produktívnych osôb, takmer 18 percent súčasného počtu (Príloha).

Počet detí vo veku 0 až 14 rokov (v predproduktívnom veku) sa o pätnásť rokov zníži o 150 tisíc a o ďalších desať rokov o 8 tisíc osôb, takže populácia detí sa v roku 2050 oproti dnešnému stavu zníži o 19 percent – takmer o pätinu.

Naopak, počet seniorov vo veku 65 a viac rokov (v poproduktívnom veku) sa o pätnásť rokov zvýši o 255 tisíc a o ďalších desať rokov o 218 tisíc osôb, čo za dvadsaťpäť rokov predstavuje zvýšenie o 46 percent – takmer o polovicu.

Tým sa výrazne zmení miera závislosti (počet osôb v predproduktívnom a poproduktívnom veku na 100 osôb v produktívnom veku) z 53 v roku 2025 na 60 v roku 2040 a 75 v roku 2050.

Takáto významná zmena bude mať obrovský vplyv na spoločnosť a hospodárstvo Slovenska – stúpne dopyt po kvalitnom vzdelávaní a klesne dopyt po kvantite predškolských a školských zariadení a učiteľov, stúpne cena pracovnej sily a tlak na pridanú hodnotu, a zvýši sa dopyt po tovaroch a službách určených pre seniorov. Zmena dopytu zmení odvetvovú štruktúru hospodárstva. Zároveň sa zvýši tlak na verejné financie, keďže úspory z výdavkov na populáciu v predproduktívnom veku nevyvážia zvýšené výdavky na zdravotníctvo a dôchodky, a tie nebudú môcť byť ľahko vykryté zdaňovaním populácie v produktívnom veku.

ZMENA REGIONÁLNEJ ŠTRUKTÚRY

Demografické zmeny nezasiahnu regióny rovnako. Na jednej strane sa o dvadsaťpäť rokov výrazne zvýši veľkosť populácie v Bratislavskom kraji, o 11 percent a 78 tisíc osôb, na druhej strane výrazne

klesne v Trenčianskom, Nitrianskom a Banskobystrickom kraji o 14 až 13 percent. Veľkosť populácie v ostatných regiónoch klesne o 3 až 7 percent (Panel 1).

Veľkosť populácie v aktívnom veku sa zvýši o 2 percentá a 10 tisíc osôb v Bratislavskom kraji a výrazne klesne vo všetkých ostatných krajoch – v Trenčianskom, Nitrianskom a Banskobystrickom kraji až o 28 až 26 percent. V ostatných krajoch klesne o 14 až 20 percent.

Počet detí sa zníži v každom kraji, vrátane Bratislavského, aj keď tam len o 2 percentá. V Trenčianskom a Nitrianskom kraji klesne o 29, resp. 27 percent a v Banskobystrickom, Trnavskom a Žilinskom kraji o 25 až 21 percent. V Prešovskom kraji o 18 percent a v Košickom kraji o 15 percent.

Počet seniorov sa zvýši hlavne v Bratislavskom, Prešovskom, Trnavskom, Žilinskom a Košickom kraji, a to o 54 až 49 percent. V Nitrianskom, Trenčianskom a Banskobystrickom kraji sa zvýši o 37 a 36 percent.

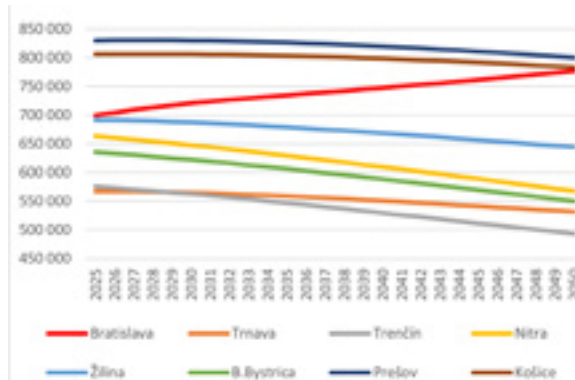
Regióny majú odlišné aj spoločné výzvy: kým Bratislavský kraj by mal plánovať svoje kapacity a rozvoj pre ďalších obyvateľov – a to aj v produktívnom veku, Trenčín, Nitra a Banská Bystrica by mali uvažovať o politikách brániacich vyludňovaniu, či o ekonomických dôsledkoch prebiehajúceho vyludňovania. Spoločnými výzvami sú pokles počtu detí a nárast počtu seniorov.

Vysoký podiel detí v Bratislavskom kraji sa dá vysvetliť atraktivitou vysokých škôl, centrálnych úradov a centrál veľkých firiem pre mladých. V Prešovskom a Košickom kraji môže ísť skôr o dôsledok vyššej miery úhrnej plodnosti ich marginalizovaných rómskych komunit.

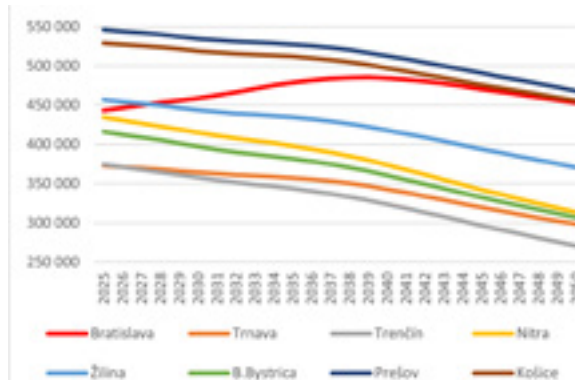
Demografické zmeny by mali brať do úvahy aj plány na prípadnú modernizáciu administratívneho členia Slovenska, keď niektoré okresy a kraje, prípadne celé štruktúry ako ich chápeme v súčasnosti, prestanú byť ekonomicky udržateľné vzhľadom na postupujúcu digitalizáciu služieb, stúpajúce náklady na pracovnú silu a pokles počtu obyvateľov.

VELKOSŤ POPULÁCIE SR, VEKOVÁ ŠTRUKTÚRA
2025-2050, POČET OSÔB PODĽA NUTS3

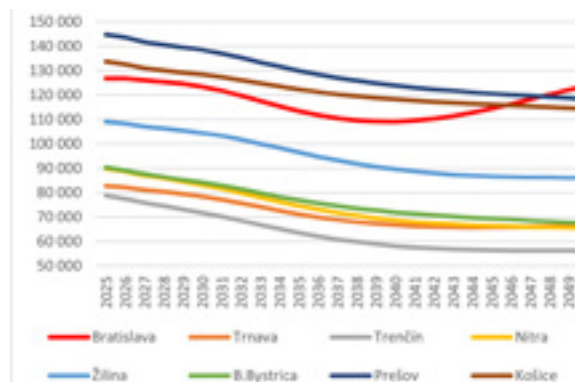
CELKOVÁ POPULÁCIA

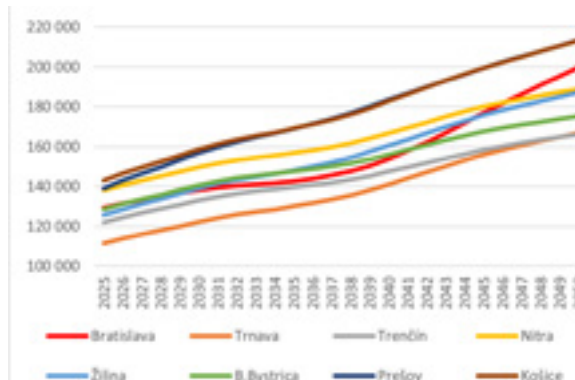
POPULÁCIA VO VEKU 15-64 ROKOV

POPULÁCIA VO VEKU 0-14 ROKOV

POPULÁCIA VO VEKU 65+ ROKOV

PRAMEŇ: POPULATION ON 1ST JANUARY BY AGE, SEX, TYPE OF PROJECTION AND NUTS 3 REGION [PROJ_19RP3],
 VÝPOČTY AUTORA.

POKLES VEĽKOSTI POPULÁCIE V AKTÍVNOM VEKU V POROVNANÍ S EURÓPOU

Demografické zmeny sú globálne, týkajú sa väčšiny vyspelých európskych štátov. Je prognózovaný pokles populácie v aktívnom veku skutočne veľkým a jedinečným problémom Slovenska, alebo len do istej miery nevyhnutným dobiehaním vyspelejších štátov? Odpoveď sa líši podľa jednotlivých regiónov.

Slovenské regióny boli bohaté na vysoký podiel populácie v aktívnom veku – šesť z nich sa nachádza medzi hornými desiatimi percentami regiónov Európskej únie a ešte v roku 2040 ich tam bude päť (Panel 2). To sa však rýchlo zmení a v roku 2050 v hornej desiatke neostane ani jeden kraj, kým Nitriansky a Trenčiansky kraj sa ocitnú na prahu spodných tridsiatich percent regiónov únie. V spodnej polovici európskych regiónov k Nitre pribudne aj Banská Bystrica a Trnava.

Popri Bratislave ostane významnou zásobárňou domácej pracovnej sily Prešov a Košice, preto je veľmi dôležité, vzhľadom na vyšší podiel marginalizovaných komunit, či sa ich podarí zapojiť na trh práce a zvýšiť ich produktivitu práce.

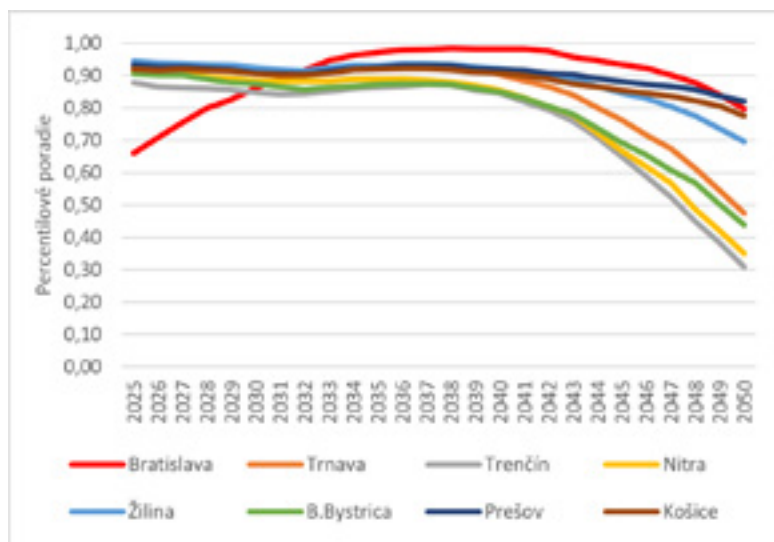
Z európskeho pohľadu je teda problémom rýchlosť zmeny a dopad na polovicu regiónov, ktoré sa ocitnú pod priemerom únie.

VYŠŠIA MIERA ZÁVISLOSTI V POROVNANÍ S EURÓPOU

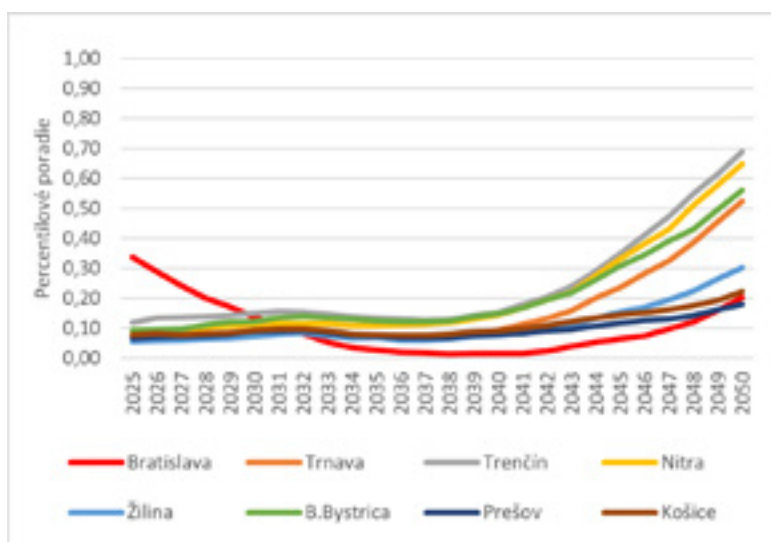
Podobne aj vyššia miera závislosti je problémom rýchlej zmeny: ešte v roku 2047 nebude ani jeden slovenský región v „horšej“ polovici regiónov EÚ (Panel 2). V roku 2050 tam budú štyri: Trenčiansky, Nitriansky, Banskobystrický a Trnavský kraj. Pre dva východoslovenské kraje je treba zopakovať upozornenie o závislosti na marginalizovaných komunitách.

PORADIE REGIÓNOV SLOVENSKA V EURÓPSKEJ ÚNII PODĽA PODIELU POPULÁCIE V AKTÍVNOM VEKU A MIERY ZÁVISLOSTI 2025-2050, POČET OSÔB PODĽA NUTS3

POPULÁCIA VO VEKU 65+ ROKOV

PORADIE PODĽA MIERY ZÁVISLOSTI

PRAMEŇ: POPULATION ON 1ST JANUARY BY AGE, SEX, TYPE OF PROJECTION AND NUTS 3 REGION [PROJ_19RP3], VÝPOČTY AUTORA.

ZÁVER

TREBA SA PRIPRAVIŤ NA RÝCHLU DEMOGRAFICKÚ ZMENU

Počet osôb v aktívnom veku sa v priebehu budúcich dvadsiatich piatich rokov zníži o 635 tisíc, čiže takmer o pätinu. Zníži sa počet detí, výrazne zvýši počet seniorov a z európskeho pohľadu pôjde o rýchlú zmenu, ktorá však nastane hlavne v období rokov 2040 až 2050.

Zmeny sa najviac dotknú Bratislavského kraja, ktorý bude ďalej rásť, a Trenčianskeho, Nitrianskeho a Banskobystrického kraja, ktoré stratia sedminu populácie.

Tieto zmeny výrazne ovplyvnia štruktúru dopytu po tovaroch a službách, cenu pracovnej sily, štruktúru odvetví a možnosti verejných financií. Preto je potrebné na nich reagovať s predstihom, nielen reaktívne, ale strategicky.

Z pohľadu vyššej ceny pracovnej sily je treba podporiť možnosti na zvýšenie jej produktivity. Na jednej strane ide o celoživotné vzdelávanie a na druhej o súkromné alebo verejno-súkromné investície do moderných a ekologických technológií a verejné alebo verejno-súkromné investície do potrebnej infraštruktúry.

Pritom je potrebné, aby sa verejná politika zamerala na existujúcich pracujúcich a všetky dostupné zásoby pracovnej sily: marginalizované rómske komunity, ženy vo veku do 35 rokov (Potančoková a Marois, 2022), seniorov, odídenčov z Ukrajiny a dovoz pracovnej sily zo zahraničia. Pripomíname, že pre skutočné zapojenie zahraničnej pracovnej sily do spoločnosti a ekonomiky je rovnako potrebné vytvoriť pre ňu vhodné inkluzívne podmienky.

Rovnako by, vzhľadom na nízku úhrnnú plodnosť, bolo potrebné prehodnotiť súčasnú zjavne nefunkčnú rodinnú politiku a presmerovať ju na podporu udržateľných príjmov rodičov a nie jednorazovú finančnú podporu (Marcinčin, 2022).

Z pohľadu verejných financií je treba zvýšiť efektívnosť výdavkov aj začlenením prognózovaných demografických indikátorov medzi rozhodovacie kritéria, zautomatizovať procesy kdekoľvek je to možné a uvoľniť pracovnú silu pre reálnu ekonomiku. To sa týka aj administratívneho členenia Slovenska, ktoré si vzhľadom na moderné technológie, hranice funkčných území (Šveda, 2021) a dôležitosť rozvoja miestnych ekonomík pre hospodársky rast štátu vyžaduje výraznejšiu zmenu.

Relatívne priaznivé hodnoty indikátorov pre Prešovský a Košický kraj si zasluhujú detailnejšiu analýzu, keďže do veľkej miery môžu súvisieť s vyšším podielom marginalizovanej rómskej populácie, ktorá však má nižšie vzdelanie a nízku mieru zamestnanosti a produktivitu práce. Jej rastúci podiel na celkovej populácii preto môže vytvárať ilúziu, ktorá bez politik cielených na túto komunitu by bola príliš ďaleko od skutočnosti. (Marcinčin a Marcinčinová, 2014)

Rovnako by bolo zaujímavé analyzovať príčiny a dôsledky ekonomickej emigrácie zo Slovenska (únik mozgov) a možnosti jej spomalenia alebo zvrátenia. Nielen kvôli samotnému fenoménu emigrácie, ale v zásade aj kvôli podobnosti s problematikou zlepšovania podmienok pre ekonomickú imigráciu.

REFERENCIE

EUROSTAT (2024) EUROPOP2019 - Population projections at national level (2019-2100) (proj_19n). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS). Dostupné online.

MARCINČIN, A. (2022) Plodnosť a príjem z regionálneho pohľadu. In Marcinčin, A. a Csabay, J. (eds.) Ročenka regionálneho rozvoja 2022. STU Bratislava: Spektrum, s. 81-90. Dostupné online.

MARCINČIN, A. a MARCINČINOVÁ, L. (2014) Trh práce a Rómovia. Podmienky, príčiny a odporúčania. Prognostické práce, 6, č. 2, 139-182. Dostupné online.

POTANČOKOVÁ, M. a MAROIS, G. (2022) Môže nárast participácie žien na trhu práce znížiť dopady demografického starnutia na pracovnú silu? In Marcinčin, A. a Csabay, J. (eds.) Ročenka regionálneho rozvoja 2022. STU Bratislava: Spektrum, s. 71-80. Dostupné online.

ŠPROCHA, B., VAŇO, B. a BLEHA, B. (2019) Kraje a okresy v demografickej perspektíve. Populačná prognóza do roku 2040. Bratislava: Inštitút informatiky a štatistiky, Výskumné demografické centrum. Dostupné online.

ŠVEDA, M. (2021) Využitie údajov mobilnej siete pre účely funkčnej regionálnej taxonómie. In Marcinčin, A. a Csabay, J. (eds.) Ročenka regionálneho rozvoja 2021. STU Bratislava: Spektrum, s. 42-47. Dostupné online.

PRÍLOHA: TABUĽKY

CELKOVÁ POPULÁCIA KRAJOV

	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Bratislava	699 417	720 473	734 550	747 430	761 767	776 992
Trnava	567 271	564 861	558 721	550 619	541 492	531 641
Trenčín	575 250	562 433	546 831	529 535	511 568	493 329
Nitra	662 963	647 721	629 496	609 535	588 766	567 822
Žilina	691 629	687 142	678 984	668 390	656 527	644 070
B.Bystrica	635 457	622 053	606 217	588 568	569 578	549 964
Prešov	829 973	829 961	826 428	819 944	810 924	799 912
Košice	805 931	806 086	803 385	798 418	791 627	783 485
Slovensko	5 467 891	5 440 730	5 384 612	5 312 439	5 232 249	5 147 215

POPULÁCIA V AKTÍVOM VEKU 15-64 ROKOV

	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Bratislava	443 165	458 886	478 648	484 323	470 161	453 264
Trnava	372 957	364 156	357 266	342 829	319 682	298 372
Trenčín	374 388	357 495	343 540	323 801	296 574	270 818
Nitra	434 828	414 895	397 966	373 842	342 292	313 584
Žilina	456 799	443 657	434 386	418 171	393 971	370 774
B.Bystrica	416 278	397 286	381 673	360 495	332 364	307 216
Prešov	546 058	534 672	527 326	512 469	490 696	468 205
Košice	529 085	518 886	511 858	497 323	475 949	455 967
Slovensko	3 573 558	3 489 933	3 432 663	3 313 253	3 121 689	2 938 200

POPULÁCIA V PREDPRODUKTÍVOM VEKU 0-14 ROKOV

	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Bratislava	126 811	123 457	113 330	109 170	114 487	123 985
Trnava	82 745	78 353	71 286	66 658	65 768	66 464
Trenčín	78 704	71 793	63 533	58 186	56 470	56 221
Nitra	89 880	83 119	74 609	68 761	66 327	65 408
Žilina	109 097	104 495	96 479	89 616	86 686	86 105
B.Bystrica	90 438	84 192	76 886	72 003	69 391	67 405
Prešov	144 816	138 470	129 966	123 918	120 613	118 172
Košice	133 764	128 446	122 347	118 168	116 067	114 236
Slovensko	856 255	812 325	748 436	706 480	695 809	697 996

POPULÁCIA V POPRODUKTÍVNYM VEKU 65 A VIAC ROKOV

	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Bratislava	129 441	138 130	142 572	153 937	177 119	177 119
Trnava	111 569	122 352	130 169	141 132	156 042	156 042
Trenčín	122 158	133 145	139 758	147 548	158 524	158 524
Nitra	138 255	149 707	156 921	166 932	180 147	180 147
Žilina	125 733	138 990	148 119	160 603	175 870	175 870
B.Bystrica	128 741	140 575	147 658	156 070	167 823	167 823
Prešov	139 099	156 819	169 136	183 557	199 615	199 615
Košice	143 082	158 754	169 180	182 927	199 611	199 611
Slovensko	1 038 078	1 138 472	1 203 513	1 292 706	1 414 751	1 511 019

PRAMEŇ: POPULATION ON 1ST JANUARY BY AGE, SEX, TYPE OF PROJECTION AND NUTS 3 REGION [PROJ_19RP3],
VÝPOČTY AUTORA.

KONFEDERÁCIA ODBOROVÝCH ZVÄZOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BAJKALSKÁ 29/A,
821 01 BRATISLAVA, SLOVAKIA

EMAIL : KOZSR@KOZSR.SK
WEB: WWW.KOZSR.SK

FACEBOOK:

WWW.FACEBOOK.COM/KOZSR/

